

Taitajat esiin – keskisuomalaista huippuosaamista

Esko Junttila

Kehittämispäällikkö

Jyväskylän ammattiopisto

esko.junttila@jao.fi

Tässä artikkelissa tarkastellaan keskisuomalaista mallia ammattillisen koulutuksen arvostuksen kehittämiseksi erityisesti huippuosaamisen kehittämisen kautta. Tarkoituksena on kuvata konkreettisesti yhden onnistuneen projektin periaatteita ja käytännön toteutusta. Väestöpohjaltaan rajallisen Keski-Suomen maakunnan toimeentulon ja hyvinvoinnin

kannalta on tärkeää kiinnittää huomiota osaamisen tasoon. Tästä tarpeesta on noussut esille kysymys: Miten voidaan väestön osaamista suunnata laadukkaaseen huippuosaamista suosivaan suuntaan? Miten voidaan ammattien arvostusta kohottaa ja tuoda esiin taitavaa työn jälkeä? *Taitajat esiin* -projektissa 1.11.2001 - 31.7.2003 keskityttiin erilaisin toimenpitein niihin opiskelijoihin, joilla on kyky

ja tahto kehittyä huippuammattilaisiksi. Hyvään lopputulokseen pääsemiseksi käytettiin keinoina koulutusta ja asenteisiin vaikuttamista, portaittaista valmennusmallia ja eri alojen huippuosamista arvostavia työpaikkoja. Projekti organisoi myös mittavan ammatillisen koulutuksen katselmuksen Jyväskylän Mesukeskukseen 29. - 31.1.2003. Tapahtuma koostui Taitaja esiin kampanjasta ja kansainvälisestä tietotyötä käsittelevästä Northern Lights -kongressista. Kokonaisuutta täydensivät työpaikka- ja koulutusmessut, ammattitaidon nuorten Suomen mestaruuskilpailut, valtakunnalliset opinto-ohjaajien neuvottelupäivät, Taitava Keski-Suomi tietoisuus, Loiskis lastenkonsertit ja kutsuvierastilaisuudet. Seuraavassa kuvataan aluksi projektin tausta-ajatuksia ja järjestettyjä suurta- pahtumia, minkä jälkeen esitellään yksityiskohtaisesti Keski-Suomessa sovellettua huippuosaamisen kehittämisen mallia.

Kehittämistarve ja projektin idea

Ammatillisen koulutuksen kehittämistarve oli määritelty eri toimijoiden tavoitteenasetteluissa:

- keski-suomalaisten koulutuksen järjestäjien strategiana oli yhteisesti kehittää koulutuksen laatua, sisältöä, työelämäyhteyksiä ja vetovoimaisuutta
- opetushallinnon määrittelemiin linjauksiin kuului eri ammattialojen ja ammattien taitamisen kehittäminen sekä taitojen mittaaminen
- elinkeinoelämän tavoitteena oli yhdessä kehittää malleja ja käytänteitä ammatillisen koulutuksen näkyvyyden, arvostuksen, vetovoimaisuuden ja laadun parantamiseksi ja eri am-

mattialojen osaamisen mittaamiseksi.

Uutena selkeänä haasteena oppilaitoksille ja yrityksille on suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymisen yhteydessä mukanaan viemä ja siitä syystä työpai-koilta poistuva huippuosaamisen ja tietämyksen suuri määrä.

Projektin koordinointi oli Jyväskylän koulutuskuntayhtymän vastuulla. Toteutuksessa yhteistyökumppaneina olivat mm. Äänekosken ja Jämsän seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymät, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu ja Jyväskylän Yliopisto. Suomen Ammattiin Opiskelevien Keskusliitto SAKKI ry järjesti yhteistyösopimuksen perusteella Next Step työpaikka- ja koulutusmessut. Yhteistyö eri ammattialojen huippuyritysten kanssa mahdollisti opiskelijoiden kehittymisen huippuosaamisessa. Yhteistyöyrityksiä oli yli 200. Huippuosaamisen kehittämiseen, huippuosaamisen mittaamiseen, oppimistehtävien suunnitteluun, valmennustoimintaan osallistui 12 eri oppilaitosta. Projektin rahoitus koostui Länsi-Suomen lääninhallituksen/Euroopan sosiaalirahaston tuesta ja maakunnallisten koulutuksen järjestäjien omara- hoitusosuudesta sekä eri tahojen oman työn arvosta.

Tavoitteet ja kohderyhmä

Taitajat esiin -projektin tavoitteena oli kohottaa laajasti ja pitkäkestoisesti ammatillisen koulutuksen arvostusta, näkyvyyttä ja laatua. Lisäksi tavoitteena oli alueen yritysten ja oppilaitosten yhteistyön syventäminen. Opettajia kannustettiin ja heille annettiin mahdollisuus kouluttautua alansa eksperteiksi. Kansainvälisen seminaarin tavoitteena oli tehdä tunnetuksi suomalaista ammatillis-

ta huippuosaamista ja kädentaitoa sekä vastavuoroisesti oppia kansainvälisistä hyvistä käytänteistä. Tavoitteena oli myös kannustaa opiskelijoita ammatilliseen huippuosaamiseen ja sen esille tuomiseen. Projektin kohderyhmänä olivat ammatillisten oppilaitosten opiskelijat ja heidän opettajansa, ammatillista koulutusta harkitsevat ja ammattialaa valitsemassa olevat peruskoululaiset, opinto-ohjaajat, elinkeinoelämä ja yhteistyöyritykset ja muut sidosryhmät. Laajalla julkisuudella pyrittiin vaikuttamaan kohderyhmänä suureen yleisöön ja heidän tietämyksensä tasoon eri ammattialoista ja ammateista (Svahn 2002 ja 2003).

Projektin avulla haluttiin kehittää, suunnitella ja toteuttaa mm. portaittain etenevä huippuosaamisen väylä opiskelijoille, keskisuomalainen huippuosaamisen valmennusmalli, kansainvälinen kongressi ammatillisen osaamisen keskustelufoorumina, huippuosaamisen tutkimusta yhteistyötahojen toimesta. Lisäksi Taitajat esiin -kampanjan avulla haluttiin tuottaa laajaa julkisuutta huippuosaamisesta (Junttila 2003 s. 3). Taitajat esiin- ja Taitava Keski-Suomi -projekteja varten muodostettiin edustava valtakunnallinen neuvottelukunta, johon kutsuttiin keskeisiä ammatillisen koulutuksen vaikuttajia. Varsinaisen projektin seurannasta vastasi erillinen ohjausryhmä.

Taitaja-tapahtuma

Taitaja-tapahtuma pyrki osaltaan vaikuttamaan valitun strategian suunnassa projektin tavoitteiden toteuttamiseen. Tapahtumakokonaisuus käsitti kansainvälisen kongressin Northern Lights ”Tietotyön haasteet ammatilliselle koulutukselle”, Next Step työpaikka- ja koulutus-

messut sekä nuorten ammattitaidon Suomen mestaruuskilpailut ja valtakunnalliset opinto-ohjaajien opintopäivät. Ne muodostivat yhdessä 32600 hengen yleisön kanssa mittavan huippuosaamisen katselmuksen. Maakunnan peruskoulujen 9. luokan oppilaista 75 % kävi tutustumassa ammatilliseen koulutukseen (Svahn 2003). Taitajat esiin -tapahtumakokonaisuuden suojelijana toimi tasavallan presidentti Tarja Halonen.

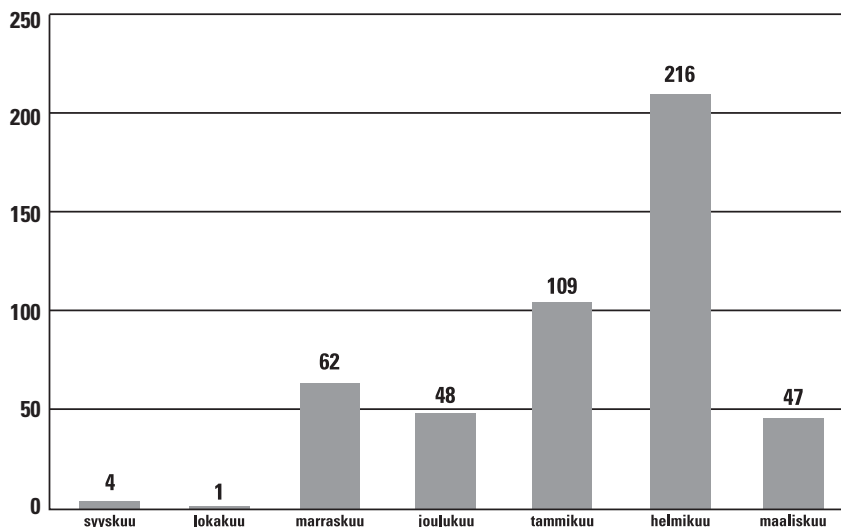
Taitajat esiin -projekti, nimensä ja tavoitteidensa mukaisesti, pyrki saamaan mahdollisimman paljon julkisuutta ammatilliselle koulutukselle sidosryhmien ja tiedotusvälineiden kautta. Tapahtuma oli esillä laajasti lehdistön, radion ja tv:n välityksellä (ks. kuvio 1). Siitä tuotettiin tv-ohjelmaa kuusi tuntia päivittäin ja tehtiin ammateista kertovia videoita. Jo pelkästään julkaistujen lehtiartikkelien määrä lienee ammatillisen koulutuksen osalta ennätysmäinen (Observer 2003).

”... ammatillisen osaamisen esiin nostaminen on paikallaan aikana, jolloin herkästi uskotaan vain it-yritysten autuuteen ja pitkien teoriaopintojen putkeen. Totuus on kuitenkin se, että ammattikoulutuksen arvo ja arvostus tulevat lähivuosina entisestään nousemaan ...” Jukka Soini Keskisuomalaisen pääkirjoitus 30.1.2003.

Huippuosaamisen valmennusmalli

Keskisuomalaisessa mallissa tunnistetaan huippuosaamiseen tähtäävän opiskelijan kyvyt ja hänelle annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti koulutusjärjestelmää ja työssäoppimispaikkoja hyödyntäen. Siinä hyödynne-

Osumien lukumäärä, koko mediakenttä

Kuvio 1. Taitajat 2003 mediaosumat.

tään luotua yritysten verkostoa, jonka avulla siirretään tietoja ja taitoja mestarilta kisällille - työpaikkaohjaajalta opiskelijalle. Opettajien henkilökohtainen kiinnostus ja opiskelijan motivaatio huippuosaamista kohtaan ovat järjestelmän kulmakiviä. Huippuosaamisen tason mittaamisessa käytetään hyväksi ammattitaitokilpailuja ja näyttötutkintoja.

Huippuosaamisen väylä opiskelijoille

Keskisuomalainen huippuosaamisen väylä muodostuu sarjasta erilaisia toimenpiteitä alkaen opiskelijan hakeutumisesta ammatilliseen perustutkintoon ja etenemisestä kohti huippuammattilaisuutta. Huippuosaamisen väylä on enemmän asenteiden muutosta kuin fyysisten olosuhteiden muokkausta. Väylä on kuvattu ”Taitajat esiin oppimisen etenemisen portaina”, jossa sarjalla toimenpiteitä nopeutetaan kehittymistä oppijana (kuvio 2). Opiskelijan ja myöhemmin

työntekijän kehitys etenee yhteistyössä vanhempien, muiden opiskelijoiden, opettajien, työpaikkaohjaajien, yrittäjien, asiakkaiden kanssa. Ammatin tiedot koostuvat perustutkinnossa yhteisten opintojen, ammatillisten opintojen, valinnaisten opintojen kautta. Oppisopimuksella edetään ammattitutkintoon tai tähdätään erikoisammattitutkinnon suorittamiseen. Työpaikkakoulutus antaa valmiudet työammatissa toimimiseen. Huippuammattilaisen on helppo suorittaa myös jatko-opintoja. Oppimista tapahtuu niin oppilaitoksessa, työssäoppimispaikoilla kuin työelämässäkin. Opettajien koulutuksella tehdään laatu näkyväksi, kannustetaan opettajia eksperteiksi ja annetaan kasvualueita oman työn arvostukselle. Tässä kuvattu keskisuomalainen huippuosaamisen väylä tähtää motivoituneen, käden taitoja arvostavan ja huippuammattilaiseksi pyrkivän opiskelijan etenemiseen nopeammin ja tehokkaammin verrattuna keskiverto-opiskeluun.

Oppilaitoksessa näytetään suunta uusille opiskelijoille kohti huippuosaamista ammatin mutkikkaalla polulla. Opiskelunsa aloittaneita opiskelijoita informoitiin ja ohjattiin tehokkaaseen oppimiseen. Toisen vuosikurssin opiskelijoita on innostettu huippuosaamisen väylällä osallistumaan mm. Taitajat esiin-tapahtumaan toimitsijana, oppaina ja avustajina huippuosaamiseen tähtäävään opiskelun motivaation lisäämiseksi. Heti lukuvuoden käynnistyttyä on etsitty kolmannen vuosikurssin opiskelijoiden joukosta aloittain ne henkilöt, joilla on taitoa ja kykyä tuoda esille rohkeasti oma osaamisensa. Heitä on ohjattu osallistumaan mm. ammattitaitokilpailuun opiskelijan huippuosaamisen todentamiseksi.

Innostava opetus

Opettamisessa ja oppimisessa oleellista on henkilön innostuminen opiskeltavaan asiaan. Innostuminen saadaan aikaan asettamalla itse oppimisprosessi kaiken muun edelle. Ei ole yhtä oikeaa tapaa opettaa tai opiskella vaan oppiminen on kullekin yksilölle ominainen prosessi, johon kuuluvat mm. joustavat ja yksilölliset oppimistavat, velvollisuudet ja vastuut. Opettajia tuetaan innostavan opetuksen suuntaan koulutuksella ja tiedottamisella. Opiskelijoita tulee kannustaa itsenäiseen ongelmien keksimiseen (Kirjonen 2003 s. 182). Opettajien pedagogista tietämystä lisätään koulutuksella, ja opiskelijoiden opiskelutekniikkaa parannetaan jo opiskelun alkuvaiheessa viikon mittaisella orientoivalla jaksolla. Kaikille opiskelijoille yhteisillä opinnoilla kiinnitetään mm. matematiikka, fysiikka, kielet palvelemaan ammatissa tarvittavaa osaamista. Luonnontieteelliset ilmiöt todennetaan käytännön olosuhteissa.

Opiskelun ohjaus

Opiskelun ohjauksen teesinä on ”huippuosaamisen väylä”. Tälle väylälle ohjaaminen alkaa jo ennen ammatillisia opintoja. Olennaista on vaikuttaa mielikuviin ammanteista. Peruskoulun aikana ei ole mahdollista tutustua tarpeeksi eri ammattien työn sisältöihin. Useimmilla on selkeä käsitys vaikkapa opettajan, linja-auton kuljettajan ja myyjän työstä. Joillakin on ollut mahdollisuus tutustua vanhempiensa ammatteihin tai kesälomalla maaseudun töihin. Em. syistä on tärkeää tuoda esille opiskelijoille ja heidän vanhemmilleen vieraampien, mutta elinkeinoelämän ja yhteiskunnan kannalta tärkeiden ammattien työnkuvaa. Tässä parhaita keinoja ovat informaatio, työelämäjaksot, opinto-ohjaajien ohjaus, messutapahtumat ja käynnit sekä keskustelu eri ammanteista. Merkittävää on myös tiedotusvälineiden antama kuva ammattien sisällöstä.

Opintojen ohjaukseen on rakennettu järjestelmä, jossa heti opintojen alusta asti on selkeä tapa antaa ohjausta ja tukea. Opinto-ohjaajien määrää on lisätty ja tukihenkilöiden työnjakoa on selkeytetty. Opintojen ohjauksessa ennakkoiva ja nopea reagoiminen on asetettu etusijalle ja opiskelijan yksilöllisiä valintoja tuetaan. Opintojen ohjaustoiminta huolehtii joustavasti sekä jatko-opintoihin tähtävien perusvalmiuksista että ammattiin tähtäävien opiskelijoiden opintoviikkojen järkevistä valinnasta. Opiskelijoissa herätetään sisäistä yrittäjyyttä tuomalla esiin ammattiympeyttä ja kannustamalla hyviin suorituksiin. Laajalla tiedotuskampajalla pyrittiin herättämään keskustelua ammatillisuudesta kodeissa ja kaveriporukoissa.

Sisäinen yrittäjyys

Opiskelijan omat henkiset sekä fyysiset vahvuudet – lahjakkuus – auttavat etenemään kohden huippuosaamista. Loppu on kovaa ja määrätietoista työtä – sisäistä yrittäjyyttä. Kova tahtohan vie vaikka läpi harmaan kiven saatikka, että oivaltaa sen kiertää. Jokaisessa meissä on sisäistä yrittäjyyttä, mihin me sen suuntamme riippuu pääosin meistä itsestämme. Jos olemme valinneet oikeasti kiinnostavan ammattialan ja haluamme siinä kehittyä, silloin sisäisellä yrittäjyydellä on käyttöä. Opettajan ja tukihenkilöiden tehtävänä on keskisuomalaisessa mallissa siten tukea, ei lamaannuttaa.

Motivoiminen

Opintojen edetessä kohti ammatillisia opintoja on motivaatiolla keskeinen merkitys. Sana on kulunut, mutta merkitys ei. Ilman motivaatiota oppilaitoksessa vietetty aika ja panostukset ovat turhia. Kokonaistaloudellisesti parempi on miettiä alan vaihtoa kuin sinnitellä joukon jatkona. ”Hyvä opettaja” tunnustetaan ominaisuutena saada ihmiset motivoitumaan. Sanat, eleet ja pienet askeleet ovat kultaakin arvokkaampia. Heti aikuismaisen opiskelurytmin löydyttyä motivoidaan etenemään kohti huippuosaamista antamalla lisähaasteita sekä oppilaitoksessa että yrityksissä. Työssäoppimisen avulla vastuu todellisen työn näkemiseen ja kokemiseen alkaa toisen vuosikurssin aikana. Päättävät ja käsistään kätevimmat seuloituvat työnantajien tuella yhä haasteellisimpiin työsuorituksiin. Onnistuminen ja pärjääminen luo itseään vahvistavan kehityksen. Huippuosaajat alkavat erottua työpaikkaohjaajien ja opettajien ohjannassa. Työssäoppimis-

paikoihin kiinnitetään erityistä huomiota monipuolisuuden ja erikoistumisen ehdoilla. Teesinä on ”osaamisen näyttäminen”.

Työssäoppiminen

Minkä tahansa taidon oppimiseen tarvitaan harjoittelua ja taas harjoittelua. Huippu-urheilijan jatkuvan tekniikkaharjoittelun jokainen meistä ymmärtää ja hyväksyy. Jostain syystä usein ajatellaan, että työsuorituksen tekniikka pitäisi oppia kertakokeiluna. Tästä syystä on keskisuomalaisessa mallissa annettu opiskelijalle aikaa ja mahdollisuus toistaa suoritusta työpaikalla tarpeeksi usein. Kun työvaihe on opittu, siirrytään seuraavaan. Ammattilaisen tunnistaa mm. siitä, että hän on rauhallinen, aikaansaava, turhia liikkeitä välttävä. Hosumalla syntyy sekundaaria.

Työssäoppimispaikkoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Työpaikalla pitää olla henkilöitä, joilla on halua opiskelijan ohjaamiseen. Vanha käsite mestari ja kisälli on korvattu nyt käsiteparilla työpaikkaohjaaja ja opiskelija. Viime aikoina työpaikkaohjaajia on koulutettu runsaasti.

Työpaikalla tulee olla olosuhteet, koneet ja laitteet sekä laatuajattelut kunnossa. Työturvallisuuteen, ympäristön suojeluun, raaka-aineiden säästäväiseen käyttöön ja kokonaistaloudellisuuteen on valituissa huippuosaamisen työpaikoissa kiinnitetty erityistä huomiota. Pikavoittoja tavoittelevat työpaikat ovat kestävän kehityksen näkökulmasta vältettävissä työssäoppimispaikkoja.

Oma oivallus

Ammatillisten opintojen keskivaiheilla nostaa päätään oma oivallus. Tietoa ja taitoa on karttunut siinä määrin, että huippuosaajan kehittyminen selkeästi nopeutuu ja syventyy vertailuryhmään verrattuna. Juuri tässä vaiheessa opiskelijalle annetaan lisätehtäviä ja haastavampia työsuorituksia. Usein myös opiskelijan omien oivallusten kautta syntyy oppimista, jota ei opettaja ole koordinoinut. Tällöin annetaan positiivista palautetta ja kannustetaan opiskelijaa.

Siirryttäessä kohti kolmannen vuoden opiskelua, huippuosaamisen väylää etenevä ja väylän sisäistänyt opiskelija ryhtyy hyödyntämään yhä enemmän oman oivalluksen mahdollisuuksia. Valinnaiset opinnot tukevat yksilöllistä kehittymistä ja vastaavat huippuosaamisen vaatimuksiin. Opettajat ohjaavat valikoidusta ryhmästä opiskelijat kehittämään omaa lahjakkuuttaan ja käden taitojaan. Opettajia valmennetaan kohtaamaan haasteelliset ja korkea ammattitaitoa vaativat opiskelijat. Koulutuksessa kiinnitettiin huomiota mm. huippuosaamisen tehtävien ja harjoitusten järjestämiseen, arviointiin ja opiskelijoiden kannustamiseen huippuosaamisessa. Muutama opettaja koulututtui jopa kansainvälisen tason eksperteiksi omalla alallaan. Opettajien ammattitaidon ylläpidon ja kehittymisen kannalta työelämäjaksot ja uuden tekniikan koulutus ovat olennainen osa huippuvalmennusta. Niinpä yksi keskeinen teesi on ”opettajat eksperteiksi”.

Huippuvalmennus

Huippuvalmennusyksiköt antavat pittemälle edenneille mahdollisuuden ha-

keutua alansa huippuosaajien ohjaukseen. Opiskelija saa käyttöönsä koneita ja laitteita, joiden käyttäminen vaatii jo erityisosaamista. Ohjaaja siirtää ammatin ”hiljaista tietoa” yksilöllisen opastuksen kautta. Opiskelijalle annetaan tietoa, jonka omaksuminen jo sinällään vaatii alan keskimääräistä parempaa tuntemusta. Keski-Suomessa huippuvalmennusyksiköitä on mm. seuraavilla aloilla: kokki, ravintolapalvelu, sokerileipuri, informaatioteknologia, teollisuuselektroniikka, mekatroniikka, CNC-jyrsintä, maalaus sekä levy ja hitsaus (Kokotti & Rupponen 2003).

Itseluottamus

Itseluottamuksen puute on suurimpia esteitä huippuosaamisen tiellä. Yksilön tavoitteena on saavuttaa taitavan oppijan oikea minäkuva (Kuusisto 2002 s. 32). Itseluottamus kehittyy kehumalla ja onnistumisen kautta. Suomalaiseen tapaan jakaa oma ahdistus muille moittimisena tai arvosteluna, kaataa monen yrittelijään tallaajan. Yhdellä poikkeamisella sanalla voidaan menettää hauraassa kasvavassa persoonassa vuosien työ. Toisaalta itseluottamuksen kasvaessa pienet haukkuvat koirat eivät saa opiskelijaa poikkeamaan valitulta uralta. Myöhemmin itsetunnon yhä kasvaessa huippuosaaja ei tuhlaa aikaa epäolennaiseen, vaan osaa poimia kritiikistä kehittämiskohteita. Tässä prosessissa opettajiemme rooli on ratkaiseva.

Onnistumisten ja positiivisuuden sekä oikean tasoisten tehtävien kautta ihmisessä syntyy itseluottamus. Siitä seuraa rohkea töihin tarttuminen. Työtä toistamalla päästään rutiinitasolle. Käden taidot hioutuvat. Lähestytään huippuammattilaisen työn jälkeä. Työs-

säöppimisen jaksojen aikana ja kannustamalla kesätyöhön toisen ja kolmannen vuoden välissä päästään nopeutuvaan työtaitojen kehittymiseen. Oppilaitoksessa vietetyn ajan supistuessa omaehtoisen opiskelun tärkeys korostuu. Itsenäisen opiskelu edesauttaa osan opiskelijoista yrittäjyyden tielle. Yritykset saavat oikeanhenkistä työvoimaa ja sitä kautta polku yrittäjäksi oman yrityksen perustamiseen helpottuu. Teesinä tässä on ”käden taidot – tie yrittäjyyteen”.

Yrittäjyyteen kannustaminen

Yrittäjyys on toiminnan kulmakiviä. Toimimalla yrittäjämäisesti tai jopa perustamalla oma yritys, voi opiskelija hyödyntää huippuosaamistaan. *Kaikille* opiskelijoille annettavat yrittäjyysopinnot antavat tietoa yrittäjämäisesti tai yrittäjänä toimimisesta. Yrittäjyyteen kasvaminen vaatii sisäistä pohdiskelua yrittämisen olemuksesta. Huippuosaajaa kannustetaan toimimaan ja hänelle annetaan projektitehtäviä, joiden avulla yrittäjämäiseen työskentelyyn oppii.

Halu osaamisen näyttämiseen

Taitajat esiin –projektin oleellinen osa on huippuosaamisen näyttäminen, teesinä ”huippuosaamisen mittaaminen, arviointi”. Osaaminen oppilaitoksessa, työssäoppimispaikoilla ja alan ammattitaitokilpailuissa antaa palautetta opiskelijalle oman osaamisen tasosta verrattuna muihin. Maahantuojien ja eri alojen omat kilpailut ja työnäytökset sekä nuorten ammattitaidon Suomen mestaruuskilpailut ovat hyviä mahdollisuuksia ammattitaidon mittaamiseen. Kilpailuihin valmentautuminen antaa määrätietoisien etenemisyvälin ammattitaidon kehittymiselle. Nuorten näyttötutkinnot ja ai-

kuisten ammattitutkinnot virallistavat osaamisen. Maailmanmestaruuskilpailut St Gallenissa 2003 ja Helsingissä 2005 ovat sitten jo työelämään siirtyneiden nuorten huippuesiintymisen areena, jossa pärjäämistä seuraan oman työpäivän valinnan tyyni vapaus. Opetusministeriö panostaa ammattitaitokilpailuihin voimakkaasti mm. Skills Finland ry:n toiminnan kautta (Leviäkangas s. 36-37). Tässä viitekehyksessä huippuosaaminen on mahdollista todentaa kansainvälisen vertailun avulla. Valmennusjärjestelmässä tänne saakka edenneet voivat kohdata työelämän haasteet kielitaitoisina ammattilaisina, mestareina.

Työelämän haasteet

Huippuosaajat viedään käsistä. Tuomalla tavalla tai toisella huippuosaaminen muille tiedoksi voidaan sijoittumista työelämään tehostaa. Usein työnantajilta kysyttäessä saa listan erilaisia ominaisuuksia, joita työntekijällä tulisi olla: sosiaaliset taidot, kielitaito, empaattisuus ja sympaattisuus. Listassa ohitetaan usein substanssiosaaminen yhdellä sanalla (Seinä 2000 s. 43). Mutta ilman osaamista listan muistakaan ominaisuuksista ei ole hyötyä. Kukapa palkkaisi huippukokkia huippumuurariksi? Projektissa huippuosaamista kehitettiin ja testattiin laajasti 35:ssä eri ammatissa tai ammattialalla. Valtakunnallisia valmennuskeskuksia on toiminut maakunnassa kahdeksalla ammattialalla.

Itseohjautuvuus

Itseohjautuvuuden idean teesinä on ”inhimillistä voimaa”. Huippuammattilainen pystyy toimimaan itsenäisesti ammatissaan. Hänelle syntyy kyky nähdä työ kokonaisuutena suunnittelusta työn

suorittamisen kautta laskutukseen asti. Hän kykenee opiskelun ja harjoittelun tuomalla rutiinilla selviytymään tehtävistä joutuisasti ja turhaa työtä vältellen. Hän ei tarvitse sen enempää työnjohtajia kuin työn tarkastajiaakaan. Siirtyminen toisen asteen koulutuksesta työelämään tai jatko-opintoihin ei aiheuta huippuosaamisen väylää kulkeneelle vaikeuksia. Itseohjautuvana henkilönä, itsenäisten työtehtävien hoitaminen tai tiimin jäsenenä eri tehtävästä toiseen siirtyminen ei aiheuta ongelmia. Työura huippuosaamisen väylän avulla etenee muodollisen pätevyyden omaavan mutta kädentaidottoman henkilön ohitse. Arvostus tulee henkilön osaamisesta, ei pelkästään opiskelusta. Henkilö on siirtynyt karisman tasolle.

*Huippuosaaminen – teesinä
"huippuosaamisella yrittäjäksi.
Näytön paikka"*

"Tätä toimintaa tulisi yhteiskunnan jatkossa tukea mieluummin kuin huippu-urheilua. Vaikka urheilussakin on hienoa katsella jännittävää kilpailua tai loistavaa esitystä, niin ammattitaitoaan käyttävän nuoren työskentelyssä nämä molemmat yhdistyvät hyödylliseen lopputulokseen. Tarkasti tehty putkiasennus, kaunis vaate tai taitavasti suoritettu hoitotapahtuma hyödyttävät meitä kaikkia". Salla Laurilehto ammattiopeuslautakunnan jäsen, www Turun Sanomat 21.2.2003.

"...Tapahtuma on kova juttu opiskelijoille ja näiden valmentajille, sillä siihen liittyy ankaraa valmennusta ja valmentautumista. Samalla tapahtumassa on kyse uusien tekemisen tapojen oppimisesta sekä opettamisen tason testauksesta. Lisäksi mukana olevilta yrityksiltä oppilaitos saa ajan tasalla olevaa tietoa. Yritykset puolestaan pääsevät

näkemään, millaisia nuoria alalle on valmistumassa ja työpaikkoihin tarjoilla."

"Kilpailussa menestyminen nostaa paitsi oppilaitoksen imagoa myös koko ammatillisen koulutuksen arvostusta."

Eeva Mikkonen Itä-Savo 29.3.2003.

Huippuosaaminen on mahdollista vain, jos yksilöllä on korkeatasoiseen suoritukseen tarvittavat kompetenssit eli yksilölliset ominaisuudet. Niitä voivat olla esim. motiivit, luonteenpiirteet, minäkäsitykset, asenteet, arvot tai käytännölliset taidot, eli mitkä tahansa yksilölliset ominaisuudet, joita voidaan mitata ja arvioida luotettavasti (Kokotti & Ruppunen, 31-32).

Alueen yritysten ja oppilaitosten yhteistyö syveni projektin aikana merkittävästi opiskelijoiden, opettajien ja yritysten työntekijöiden vuorovaikutuksen lisääntyessä. Osapuolet tutustuivat ala-kohtaisesti viimeiseen huipputietoon, vertasivat ja arvioivat huippuammattitaitoa. Vahva verkostoituminen edisti innovatiivisten työssäoppimistapojen kehittymistä. Runsaan esilläolon seurauksena yritysten on helpompaa rekrytoida nuoria huippuosaajia ja parantaa näin nopeaa työllistymistä. Huippusuoritusten kautta nostetaan jatkossa esiin yritysten ja työntekijöiden työn laatua.

Taitajat esiin -tapahtuman avulla suomalaista huippuosaamista tuotiin monin tavoin näyttävästi esille. Tapahtuman vaikutuksena nuorten kiinnostus ammatillista koulutusta ja osaamista kohtaan näytti lisääntyvän. Huippuosaajina opiskelijat oppivat ammatillista vastuuta ja avaintaitoja kuten tiimityötä, kommunikointitaitoja, itsenäistä ja luovaa ongelmanratkaisukykyä. Myös opiskelijoiden ammatillinen identiteetti tun-

tui vahvistuvan. Yritykset tutkailivat oman tuotanto- ja osaamisalueensa lähialoja pyrkien verkostoitumaan ja hakemaan yhteistyötä ja yhteisiä etuja. Taitaja-tapahtumassa eri ammattialoja tehtiin tunnetuksi ja huippuosaamisen seuraaminen kannusti nostamaan koulutustasoa. Jatkossa opetuksen ja opetussisältöjen päivitys nopeutuu tiiviimmän keskusteluyhteyden kautta.

Lähteet

- Häkkinen, M. 2003. Opinnäytetyö Ammattitaito ja kilpaileminen. Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2003.
- Junttila, E. 2003. Taitajat esiin -projektin loppuraportti. Jyväskylä: Jyväskylän koulutuskuntayhtymä.
- Kirjonen, J. (toim.) 2003. Tietotyö ja ammattitaito – Knowledge Work and Occupational Competence. 2. täydennetty painos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Kokotti, H., Ruppenen, P. (toim.) 2003. Valmennuksella kohti huippuammattitaitoa. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.
- Kuusisto, S. 2002. Opinnäytetyö Taitaja-kilpailun merkitys oppimiselle. Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2002.
- Leviäkangas, J. 2002. Ammattivalmennuksen laatukäsikirja 2002-2003 Taso 1. Skills Finland ry. Huva-projekti 2002.
- Observer Finland Oy 2003. Taitaja esiin mediaseuranta. Helsinki 2003.
- Seinä, S. (toim.) 2000. Ammattitaitokilpailut ammattitaidon kehittäjänä ja mittaajana. Hämeen ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu. Hämeenlinna 2000.
- Svanh, R., Kanninen, S. Tietoykkönen Oy, Junttila, E. 2002. Future Design / Taitaja 2002 –tapahtuman kävijätutkimus. Jyväskylä 2002.
- Svanh, R., Määttänen, J. Tietoykkönen Oy, Sihvonen, J. 2003. Taitaja 2003 –tapahtuman kävijätutkimus. Jyväskylä 2003.
- Tolonen, P. 2003. Opinnäytetyö Imago-tutkimus Case: Taitaja 2003 ammattitaidon SM-kilpailu. EVTEK Muotoiluinstituutti 2003.

